

Nieuwsbrief EHRC Updates 2020-11

Nummer 11, 2020

Redactie: J.H. Gerards, H. Morre, J. Krommendijk, S. Lambrecht, P. Ölçer, B. Aarrass, L.E. Burgers, P. Cannoot, L.R. Glas, C. Mak, D.A.G. van Toor en C. Van de Graaf.

INHOUDSOPGAVE

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0514JUD004853410 14-05-2020

Rodina t. Letland, EHRM 14 mei 2020, nrs. 48534/10 en 19532/15

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0514JUD003037313 14-05-2020

Mraović t. Kroatië, EHRM 14 mei 2020, nr. 30373/13

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0514JUD002472013 14-05-2020

Hirtu e.a. t. Frankrijk, EHRM 14 mei 2020, nr. 24720/13

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0512JUD004232115 12-05-2020

Sudita Keita t. Hongarije, EHRM 12 mei 2020, nr. 42321/15

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0512JUD002929010 12-05-2020

Korostelev t. Rusland, EHRM 12 mei 2020, nr. 29290/10

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0415DEC000549915 15-04-2020

Astruc t. Frankrijk, EHRM 15 april 2020 (ontv.), nr. 5499/15

Annotatie

Hakan Baş t. Turkije (EHRM, nr. 66448/17) – Hoe bijzonder is noodrecht?

R. de Lange

ANNOTATIE

Hakan Baş t. Turkije (EHRM, nr. 66448/17) – Hoe bijzonder is noodrecht?***R. de Lange***

1. Ten tijde van het schrijven van deze noot hebben maar liefst 11 verdragsstaten tegelijk een beroep gedaan op art. 15 EVRM dat de mogelijkheid toelaat om te derogeren aan de rechten die in het EVRM zijn neergelegd. Tien van die verdragsstaten – achtereenvolgens Letland, Roemenië, Armenië, Moldavië, Estland, Georgië, Albanië, Noord Macedonië, Servië en San Marino hebben dit gedaan vanwege de coronacrisis. Oekraïne doet al vanaf 2015 een beroep op art. 15 in verband met de burgeroorlog-achtige toestand in dat land. Deze voorbeelden laten zien dat de reikwijdte van art. 15 in ieder geval in de ogen van een aantal verdragsstaten ruim is: ook een virusuitbraak kan leiden tot een situatie waarin het voortbestaan van het land wordt bedreigd. Dat was ook al enigszins inbegrepen in het eerste arrest dat het EHRM ooit wees met betrekking tot de noodsituaties die een beroep op art. 15 zouden kunnen rechtvaardigen. De zaak *Lawless t. Ierland* (nr. 3) gaf het Hof aanleiding om te overwegen dat zich een noodtoestand – ‘threatening the life of the nation’ – voordoet als er sprake is van ‘an exceptional situation of crisis or emergency which affects the whole population and constitutes a threat to the organised life of the community of which the State is composed’.[1]

Deze omschrijving is ruim, in die zin dat niet alleen situaties van gewapend conflict, oorlog, burgeroorlog, revolutie of opstand eronder vallen, maar ook andere bedreigende gebeurtenissen. Zelfs de uitbraak van een onbekend virus kan zodanig onregelend werken op de moderne samenleving dat het bestaande arsenaal van overheidsbevoegdheden niet toereikend is, terwijl wel van de overheid een reactie wordt verwacht. In zo’n geval is het prettig om noodrecht bij de hand te hebben, of althans de bevoegdheid om noodrecht tot stand te brengen.

2. Dat ook de gebeurtenissen in Turkije in 2016 onder deze ruime omschrijving vallen is minder evident, of althans minder transparant omdat onduidelijkheid bestaat over de precieze aard van de gebeurtenissen op 15 en 16 juli 2016. Ik zal in deze noot het woord ‘staatsgreep’ en termen als ‘poging tot staatsgreep’ gebruiken zonder aanhalingstekens, om de enkele reden

dat ook het EHRM dat op die manier doet. In het midden blijft een oordeel over de feitelijke gebeurtenissen, omdat nog altijd weinig zicht bestaat op de precieze gang van zaken. Lucas Waagmeester, jarenlang correspondent in Turkije voor de Nederlandse publieke omroep, beschrijft in zijn net verschenen boek *Op Drift*[2] de gebeurtenissen van 15 en 16 juli 2016, en stelt vast dat er veel onduidelijkheid bestaat over de feiten en achtergronden.[3] Wel staat vast dat na de gebeurtenissen van medio juli 2016 de Turkse overheid hard heeft gereageerd: grote aantallen mensen zijn ontslagen, strafrechtelijk veroordeeld, en getroffen door allerlei sancties.

3. Het EHRM heeft al in 2018 uitgesproken dat de gebeurtenissen van juli 2016 toereikend waren om een beroep op art. 15 EVRM te rechtvaardigen.[4] Met name in *Mehmet Hasan Altan t. Turkije* van 20 maart 2018[5] erkende het EHRM – ‘the Court is prepared to accept’ – dat de poging tot militaire staatsgreep duidelijk had gemaakt dat er in Turkije een toestand bestond die het voortbestaan van het land bedreigde in de zin van art. 15 EVRM. In verschillende arresten heeft het Hof dit sindsdien in uiteenlopende bewoordingen herhaald en bevestigd.[6] De Turkse *ad hoc* rechter in het EHRM – Ergül – gaf daarbij in die zaak overigens wel een *dissenting opinion* waarin hij het standpunt verdedigde dat de klager zijn nationale rechtsmiddelen had moeten uitputten alvorens een klacht bij het EHRM te leggen. Dat standpunt verdient wel enige relativering in het licht van de beschrijving die de Venice Commission geeft van de obstakels die er zijn met betrekking tot de procedures voor het Turkse Constitutionele Hof.[7] Des te opmerkelijker zou men het kunnen vinden dat het EHRM in het hier besproken arrest wel vertrouwen lijkt te hebben in de oordeelsvorming door het Turkse Constitutionele Hof, en in de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de Turkse rechtspraak in het algemeen. Naar aanleiding van de eerdere uitspraken in *Mercan*[8] en *Koksal*[9] is daarover al het nodige gezegd.

4. In de zaak *Baş* zijn twee soorten vragen aan de orde: toegespitst op het concrete geval de vraag of voldaan is aan de eisen van art. 5 EVRM (merendeels niet, aldus het Hof), en meer in het algemeen of de kwaliteit van de rechtspleging nog in overeenstemming is met de eisen van onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de rechter. Baş werkte als rechter en werd met 2846 andere rechters ontslagen na de poging tot staatsgreep van juli 2016, omdat hij ervan werd verdacht tot het Gülen-netwerk te behoren. De Turkse regering wees op de uitzonderlijke situatie die ook een derogatie krachtens art. 15 EVRM van de maatstaven van het EVRM zou rechtvaardigen. Ook werd hij in voorarrest genomen.

5. De klacht over gebrek aan onpartijdigheid en onafhankelijkheid is volgens het Hof kennelijk ongegrond en dus niet-ontvankelijk. Dat is een enigszins verrassende conclusie, want allerlei instanties en organisaties hebben aan het Hof materiaal voorgelegd over de zorgelijke toestand in Turkije, en daarbij aandacht gevraagd voor de intimiderende werking (‘chilling

effect') van arrestaties, gevangenisstraffen, ontslagen en andere sancties op de overblijvende magistraten. Het EHRM stelt daar tegenover dat de juridische waarborgen voor de onafhankelijkheid en onpartijdigheid intact zijn gebleven, en wijst daarom de klacht af. In par. 269 en volgende worden wel stevige zorgen geuit over de Turkse rechtspleging, maar de conclusie in par. 288 is dat er geen schending is geweest van de onafhankelijkheid van de rechters in deze zaak. Sillen en Gerards hebben er in hun noot onder het arrest in de zaak *Guðmundur Andri Ástráðsson t. IJsland*[10] op gewezen dat in die zaak de onpartijdigheid en onafhankelijkheid uitsluitend objectief werd getoetst, terwijl in de onderhavige zaak toch ook de subjectieve kant ervan – de houding van de betreffende rechters – in de beoordeling wordt betrokken, zij het enigszins in de zijlijn. Ook in de onderhavige zaak ligt de nadruk op de stelselwaarborgen. De zaak *Ástráðsson* is verwezen naar de Grote Kamer.

6. Heeft het Hof in deze zaak dan helemaal geen standpunt over de kwaliteit van de nationale 'rechtspleging' in Turkije? Dat zou wel moeten, want in par. 39 vermeldt het Hof dat het Constitutionele Hof in deze zaak vasthield aan zijn opvatting dat het tijdens de voorlopige detentie niet nodig was om de verdachte te horen. Een van de beschuldigingen aan het adres van Baş en anderen was dat ze gebruikers waren van het programma ByLock op hun smartphone. De aanklager beschouwde dit als een sterke indicatie dat de verdachte betrokken is bij het Gülen-netwerk. Naast het 'ByLock'-bewijs is er nog slechts één getuige nodig om de rechters te overtuigen dat de verdachte schuldig is, en wordt het onderzoek afgerond.[11] Klager werd veroordeeld tot 7,5 jaar gevangenisstraf, en ging zonder succes in hoger beroep en daarna in cassatieberoep bij het Hof van Cassatie.

7. Dan de meer concrete vragen in deze casus. Is er sprake geweest van een redelijke verdenking, zoals vereist door art. 5, eerste lid onder c EVRM? In de art. 18-zaken tegen Azerbeidzjan is dat een aantal keren niet het geval geweest, hetgeen het EHRM aanleiding gaf om naast schending van art. 5 ook schending van art. 18 EVRM te constateren. Art. 18 EVRM was in de Turkse zaken tot nu toe alleen aan de orde in de zaak *Demirtaş*[12] en de zaak *Kavala*. [13] Voor de beoordeling van de redelijkheid van de verdenking verwijst het Hof naar twee zaken tegen het Verenigd Koninkrijk, en de uitspraak in *Mehmet Hasan Altan*, par. 125. Zoals vastgesteld in *Fox, Campbell & Hartley t. Verenigd Koninkrijk*[14] – een zaak rond de gewapende strijd van de IRA in Noord-Ierland – en in *Ilgar Mammadov t. Azerbeidzjan*, [15] moet het Hof in staat worden gesteld zich ervan te vergewissen of de 'essentie' van de waarborgen die art. 5, eerste lid onder c EVRM biedt is gerealiseerd. Het ligt op de weg van de verwerende overheid om dat aannemelijk te maken door minimaal een aantal feiten op dit punt aan te voeren. De redelijkheid van de verdenking mag niet afhankelijk zijn van de subjectieve inschatting van bijvoorbeeld de politie, maar moet ook voor een objectieve waarnemer overtuigend zijn. Het EHRM verwijst in par. 170 van zijn uitspraak in *Baş* naar dat

criterium. In *Ilgar Mammadov t. Azerbeidzjan* heeft het bovendien al uitgemaakt dat die redelijkheid van de verdenking in stand moet blijven tijdens de hele periode van detentie.

8. In par. 182 van de uitspraak in *Baş* geeft het EHRM aan dat ‘the very specific context of the present case’ aanleiding is voor intensieve toetsing (‘a high level of scrutiny’) ten aanzien van de feiten. Naar analogie van *Fox, Campbell and Hartley* kijkt het Hof dus niet alleen in zijn algemeenheid naar de vraag of alle overheidsmaatregelen ‘strictly required’ waren, maar voert het ook ten aanzien van de verschillende verdragsartikelen een toetsing uit die is aangepast aan de omstandigheden in het betreffende land en in de specifieke zaak. Juist in terrorismezaken moet er dan aanleiding zijn om het oprekken van strafrechtelijke en strafvorderlijke criteria met enige argwaan te bezien. Het oprekken van de ‘redelijkheid’ van de verdenking in die mate dat de kern van de waarborg van art. 5, eerste lid onder c van het EVRM wordt aangetast, is niet te rechtvaardigen (par. 184).[16] Meer in het bijzonder omdat bij de initiële verdenking tegen de klager nog geen sprake was van het ‘ByLock’-bewijs – dat werd pas maanden later aangevoerd –, kan de voorlopige hechtenis niet worden beschouwd als berustend op een redelijke, enigszins objectiveerbare, verdenking. In de dossiers die voor 15 juli 2016 al waren aangelegd inzake personen die verdacht werden van banden met de Gülen-beweging, kwam de naam van Baş niet voor.[17] Ondanks het feit dat het EHRM in algemene zin wel geloof hecht aan de stelling dat de bijzondere maatregelen nodig waren in verband met een poging tot staatsgreep zien we in dit arrest dat de stappen die de Turkse overheid zette met betrekking tot klager Baş door het Hof kritisch worden bekeken. De belangrijkste bevinding is daarbij dat er geen feiten of bijzondere inlichtingen zijn aangevoerd die kunnen dienen als onderbouwing voor de beschuldigingen die in eerste instantie tegen hem waren ingediend.[18]

9. Ten aanzien van de beoordeling onder art. 5 EVRM en de beoordeling in het kader van art. 15 EVRM is de opbouw van het oordeel in deze zaak zo dat eerst wordt geoordeeld op basis van het normatieve kader van art. 5, en vervolgens wordt nagegaan of het feit dat er een derogatie onder art. 15 heeft plaatsgevonden wijziging moet brengen in het oordeel onder art. 5 EVRM.

Het merkwaardige en interessante aan de toepassing van art. 15 door het EHRM – in de vaste rechtspraak in ieder geval sedert *Ierland t. Verenigd Koninkrijk* en *Brogan*[19] – is daarbij dat aan de ene kant een ruime *margin of appreciation* wordt gegund, terwijl tegelijkertijd het Hof wel beoordeelt of de maatregelen ‘strikt vereist’ zijn. Dat is ook in deze zaak het geval (par. 196). Wel is de bijzondere omstandigheid dat de detentie van Baş niet gebaseerd is op noodrecht, maar op de toepassing van het gewone strafrecht ten tijde van een noodtoestand.

Desalniettemin knoopt het Hof de beoordelingscriteria onder art. 5 eerste lid onder c en onder

art. 15 EVRM aan elkaar in par. 200: ‘That being so, the suspicion against him at that time did not reach the required minimum level of reasonableness. In such circumstances, the measure in issue cannot be said to have been strictly required by the exigencies of the situation.’ Dit is een opmerkelijke passage omdat de onderhavige beperking van de persoonlijke vrijheid niet werd gerechtvaardigd met een verwijzing naar de derogatie onder art. 15 EVRM. Zie ik het goed, dan betekent dit een en ander dat de beoordeling van de redelijkheid van een verdenking rekening dient te houden met de context, waarbij de ernst van de situatie in het betreffende land een factor is die meeweegt. Dit zou – wanneer er geen dwingend verband is tussen de concrete beperking en de derogatie – ook het geval kunnen zijn als er sprake is van een noodsituatie *zonder* dat een derogatie onder art. 15 EVRM is aangemeld.

10. Er is nog steeds veel te zeggen voor de opvatting van S.K. Martens, die rechter was voor Nederland toen het EHRM in 1993 oordeelde in de zaak *Brannigan and McBride*.^[20] In zijn *concurring* – maar in feite deels *dissenting* – *opinion* in die zaak gaf hij aan dat het helemaal niet voor de hand ligt om aan de verdragsstaten een ruime beoordelings- en keuzemarge te laten met betrekking tot de afkondiging van een noodtoestand resp. het kennisgeven van een derogatie onder art. 15 EVRM. Hij voerde daarvoor onder andere het interessante argument aan dat de ‘present-day conditions’ sterk veranderd waren ten opzichte van 1978, toen het EHRM oordeelde over de statenklacht van Ierland tegen het Verenigd Koninkrijk. Naar Martens’ oordeel kon er inmiddels niet langer vanzelfsprekend van worden uitgegaan dat de verdragsstaten rechtsstatelijk-democratisch zijn ingericht, en individuele vrijheid als een centrale waarde beschouwen. Dit verlies aan vanzelfsprekendheid is het gevolg van de toetreding van nieuwe verdragsstaten uit Centraal en Oost-Europa, aldus Martens.

11. Een laatste opmerking betreft de glijdendeschaalbenadering die het EHRM laat zien in zijn analyse van de rechtspraak van het Turkse Constitutionele Hof en de Turkse noodwetten.^[21] Als de noodtoestand minder klemmend wordt, moeten ook de maatregelen worden aangepast en verzacht. ‘The interpretation of Article 15 of the Convention must leave a place for progressive adaptations.’^[22] Terug naar een ‘nieuw normaal’.

Roel de Lange

Hoogleraar Staatsrecht en vergelijkend staatsrecht

Erasmus Universiteit Rotterdam

[1] *Lawless t. Ierland* (nr. 3), EHRM 1 juli 1961, nr. 332/57,

ECLI:CE:ECHR:1961:0701JUD000033257, par. 28.

[2] Lucas Waagmeester, *Op Drift*, Amsterdam: Arbeiderspers 2020.

[3] Waagmeester 2020, p. 209-212.

[4] *Şahin Alpay t. Turkije*, EHRM 20 maart 2018, nr. 16538/17, ECLI:CE:ECHR:2018:0320JUD001653817, en *Alparslan Altan t. Turkije*, EHRM 16 april 2019, nr. 12778/17, ECLI:CE:ECHR:2019:0416JUD001277817, «EHRC» 2019/134 m.nt. Verrijdt.

[5] *Mehmet Hasan Altan t. Turkije*, EHRM 20 maart 2018, nr. 13237/17, ECLI:CE:ECHR:2018:0320JUD001323717, «EHRC» 2018/131 m.nt. Van der Sloot.

[6] *Alparslan Altan t. Turkije*, EHRM 16 april 2019, nr. 12778/17, ECLI:CE:ECHR:2019:0416JUD001277817, «EHRC» 2019/134 m.nt. W. Verrijdt, par. 74 ; *Kavala t. Turkije*, EHRM 10 december 2019, nr. 28749/18, ECLI:CE:ECHR:2019:1210JUD002874918, *EHRC Updates* 2020-52 m.nt. Blom, par. 88.

[7] European Commission for Democracy through Law, Opinion no. 865/2016, p. 42 e.v.

[8] *Mercan t. Turkije*, EHRM 8 november 2016 (ontv.), nr. 56511/16, ECLI:CE:ECHR:2016:1108DEC005651116, «EHRC» 2017/42.

[9] *Köksal t. Turkije*, EHRM 6 juni 2017 (ontv.), nr. 70478/16, ECLI:CE:ECHR:2017:0606DEC007047816, «EHRC» 2017/167. Zie Emre Turkut, *The Köksal Case before the Strasbourg Court: a mere aberration or a pattern of violations?*, *Strasbourgobservers.com* d.d. 2 augustus 2017.

[10] *Guðmundur Andri Ástráðsson t. IJsland*, EHRM 12 maart 2019, nr. 26374/18, ECLI:CE:ECHR:2019:0312JUD002637418, «EHRC» 2019/113 m.nt. Sillen en Gerards.

[11] *Baş*, par. 47.

[12] *Selahattin Demirtaş t. Turkije (nr. 2)*, EHRM 20 november 2018, nr. 14305/17, ECLI:CE:2018:1120JUD001430517, «EHRC» 2019/36 m.nt. Tan.

[13] *Kavala t. Turkije*, zie noot 6.

[14] *Fox Campbell and Hartley t. Verenigd Koninkrijk*, EHRM 30 augustus 1990, nr. 12244/86 e.a., ECLI:CE:ECHR:1990:0830JUD001224486.

[15] *Ilgar Mammadov t. Azerbeidzjan*, EHRM 22 mei 2014, nr. 15172/13, ECLI:CE:ECHR:2014:0522JUD001517213, «EHRC» 2014/174.

[16] *Baş*, par. 184.

[17] *Baş*, par. 188.

[18] *Baş*, par. 191.

[19] *Ierland t. Verenigd Koninkrijk*, EHRM 18 januari 1978, nr. 5310/71, ECLI:CE:ECHR:1978:0118JUD000531071, par. 207, en *Brogan e.a. t. Verenigd Koninkrijk*, EHRM 29 november 1988, nr. 11209/84 e.a., ECLI:CE:ECHR:1988:1129JUD001120984.

[20] *Brannigan and McBride*, EHRM 25 mei 1993, nr. 14553/89 en 14554/89, ECLI:CE:ECHR:1993:0526JUD001455389.

[21] *Baş*, par. 218 e.v.

[22] *Baş*, par. 231.

RECHTSPRAAK

Mraović t. Kroatië, EHRM 14 mei 2020, nr. 30373/13

Klager is strafrechtelijk vervolgd op verdenking van verkrachting. De zittingen vonden achter gesloten deuren plaats, ook al had het slachtoffer zelf de media opgezocht en een aantal interviews gegeven. Het Hof is van oordeel dat de nationale rechter redelijkerwijs kon oordelen dat een besloten zitting nodig was om de rechten van het slachtoffer te beschermen. Dat wordt niet anders door de media-interviews omdat het slachtoffer daarbij zelf kan bepalen welke informatie zij wil geven, terwijl dat tijdens een zitting niet mogelijk is. Daardoor is er geen schending van artikel 6 EVRM.

Klager is in 2005 strafrechtelijk vervolgd op verdenking van verkrachting van een lid van een vrouwenbasketbalteam. Op klagers verzoek vond de procedure achter gesloten deuren plaats. Het slachtoffer gaf wel enkele interviews aan de media over het gebeurde. Daarop verzocht klager op zeker moment toch om de zittingen in openbaarheid te laten plaatsvinden, omdat hij het niet eerlijk vond dat het slachtoffer zich wel in de media kon uiten terwijl er geen mogelijkheid was om zijn eigen naam te zuiveren door publiek toe te laten bij de zittingen. Aan zijn verzoek gaven de nationale rechters echter geen gehoor. Klager werd uiteindelijk veroordeeld voor de verkrachting.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat zijn recht op een eerlijk proces is geschonden doordat het proces achter gesloten deuren heeft plaatsgevonden. Het EHRM stelt voorop dat openbaarheid van de zitting inderdaad een belangrijk recht is onder artikel 6 EVRM. Van dit recht kan echter worden afgeweken als dat nodig is in de omstandigheden van het geval. Dat kan zich bijvoorbeeld voordoen wanneer de belangen van het slachtoffer vragen om een besloten zitting. Het Hof is van oordeel dat bij verdenking van verkrachting er bijzondere redenen kan zijn om de zitting achter gesloten deuren te laten plaatsvinden, om respect te kunnen tonen voor de identiteit, waardigheid en persoonlijke integriteit van het slachtoffer. Tegelijkertijd moet ook rekening worden gehouden met de rechten van de verdachte. Het Hof wijst erop dat de rechter de belangen van het slachtoffer inderdaad als hoofdredenen heeft

aangevoerd voor het handhaven van de beslotenheid van de zitting, al had de motivering sterker kunnen zijn. Wat betreft het argument dat klagster ook al interviews had gegeven, is het Hof van oordeel dat dit een andersoortige kwestie betreft dan een zitting, omdat bij een interview het slachtoffer zelf kan bepalen welke informatie wordt gegeven, terwijl dat tijdens een rechtszaak niet het geval is en daarbij ook zeer intieme aspecten ter sprake kunnen komen. Daardoor kan bij een zitting een hogere mate van bescherming tegen openbaarheid nodig zijn, ook als iemand zelf de media heeft opgezocht. Gelet op de omstandigheden van het geval oordeelt het Hof dan ook dat er geen schending is van artikel 6 EVRM (zes stemmen tegen één).

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 14-05-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0514JUD003037313

Zaaknummer: 30373/13

Wetsartikelen: EVRM art. 6

RECHTSPRAAK

Hirtu e.a. t. Frankrijk, EHRM 14 mei 2020, nr. 24720/13

Klagers zijn Roma die illegaal op een stuk grond leefden bij La Courneuve in Frankrijk. Zij zijn daar op zeker moment uitgezet en ze stellen voor het EHRM dat deze uitzetting in strijd was met artikel 8 EVRM. Het EHRM stelt hen in het gelijk, nu de gevolgde procedure rondom de uitzetting op een aantal punten beperkte waarborgen bood, in het bijzonder doordat er geen voorafgaande rechterlijke proportionaliteitstoets mogelijk was. Door de beperkte rechtsbeschermingsmogelijkheden stelt het Hof eveneens een schending vast van artikel 13 EVRM.

Klagers zijn Roemenen die behoren tot de Romaminderheid, die (in ieder geval naar eigen zeggen) legaal in Frankrijk verbleven. Nadat een woonwagenkamp waar ze verbleven werd ontmanteld, zijn ze met een grote groep andere mensen in 43 caravans op een stukje land bij La Courneuve (nabij Parijs) aanbeland. Op verzoek van de burgemeester werd een bevel uitgevaardigd aan de groep om binnen 48 uur het kamp te verlaten; als ze dat niet zouden doen, zouden ze met dwang het kamp uit worden gezet. Klagers probeerden hiertegen te procederen, maar eerste klager is de enige die het lukte een klacht aan te brengen – die vervolgens niet-ontvankelijk werd verklaard. Andere procedures, bijvoorbeeld om de uitzetting uit te stellen, werden eveneens niet-ontvankelijk verklaard. Klagers hebben daarop – op de dag van de aangekondigde gedwongen uitzetting – bij het Hof gevraagd om een interimmaatregel, maar de dag erna liet de vertegenwoordiger van klagers het Hof weten dat klagers uit eigen beweging naar een ander stuk grond waren verplaatst. Aan klagers is verder geen alternatieve accommodatie aangeboden. Zij zijn vervolgens naar een ander kamp vertrokken, dat een paar maanden later eveneens zou worden ontruimd. Opnieuw hebben klagers daartegen een interimmaatregel aangevraagd, maar die is geweigerd in het licht van de toezeggingen van de regering dat er een grondig onderzoek zou plaatsvinden en er alternatieve accommodatie zou worden aangeboden; het Hof heeft de betreffende klacht daarop ook niet-ontvankelijk verklaard.

De huidige klacht betreft de voorgenomen uitzetting uit het kamp bij La Courneuve en de omstandigheden daaromheen. Allereerst stellen zij dat de omstandigheden rondom de uitzetting in strijd waren met artikel 3 EVRM, maar het Hof stelt vast dat klagers het kamp vrijwillig hebben verlaten. Een deel van de gezinnen heeft daarna sociale huisvesting gekregen en ten aanzien van de andere gezinnen geldt dat het Hof eerder al heeft geoordeeld dat hun klachten op nationaal niveau voldoende zijn behandeld. Deze klachten verklaart het Hof dan ook ongegrond.

Ten aanzien van artikel 8 EVRM oordeelt het Hof dat het huisrecht als zodanig niet aan de orde is nu klagers geen voldoende en voortdurende link konden aantonen met hun woonplaatsen. Wel is het Hof van oordeel dat de omstandigheden inbreuk hebben gemaakt op het privé- en gezinsleven van klagers. Volgens het Hof diende de uitzetting een algemeen belang van veiligheid en gezondheid, gelet op de omstandigheden in het kamp en de klachten van omwonenden over onveilige situaties. Ten aanzien van de noodzakelijkheid van de maatregelen stelt het Hof voorop dat de autoriteiten op zichzelf gerechtigd waren om klagers uit te zetten, gelet op het feit dat zij illegaal op het land waren neergestreken. Waar het echter gaat om de omstandigheden rondom de uitzetting is het Hof van oordeel dat de maatregelen niet waren gebaseerd op een rechterlijk oordeel, maar op een formeel bevel. Dit had een aantal nadelige consequenties voor klagers, waaronder de inbeslagname van de caravans van klagers en een beperkte toepasbaarheid van waarborgen als assistentie bij het vinden van huisvesting en onderwijs. Daarnaast betekende deze procedure dat niet op voorhand een rechterlijke proportionaliteitstoetsing plaatsvond. Ook waren de rechtsbeschermingsmogelijkheden achteraf beperkt. Het Hof merkt verder op dat klagers onderdeel vormden van een ondergeprivilegieerde groep en dat hun bijzondere behoeften hadden moeten worden meegewogen door de autoriteiten, zowel bij de beslissing tot uitzetting als bij de keuze voor de modaliteiten daarbij. Gelet daarop stelt het Hof een schending vast van artikel 8 EVRM.

Het Hof stelt verder vast dat de zaak van eerste klager bij de rechter niet-ontvankelijk is verklaard omdat niet bewezen was dat klager in het kamp woonde en dat ook andere klachten niet in behandeling zijn genomen. Daardoor is er geen inhoudelijke beoordeling mogelijk geweest van de klachten van klagers over artikel 3 en 8 EVRM, in strijd met artikel 13 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 14-05-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0514JUD002472013

Zaaknummer: 24720/13

Wetsartikelen: EVRM art. 3, EVRM art. 8 en EVRM art. 13

RECHTSPRAAK

Rodina t. Letland, EHRM 14 mei 2020, nrs. 48534/10 en 19532/15

In een krant en tijdens een televisie-uitzending is uitvoerig gerapporteerd over een familiekwestie waarbij klaagster betrokken was. Klaagster had geen toestemming gegeven voor de publicaties en had uitdrukkelijk bezwaar gemaakt tegen het vermelden van haar naam en foto. Volgens het Hof betroffen de publicaties een pure privékwestie en was klaagster geen publiek persoon. Daarnaast hebben de journalisten zich niet gedragen conform de regels voor verantwoordelijke journalistiek. De nationale rechters hebben volgens het Hof in strijd met artikel 8 EVRM de reputatie en het privéleven van klaagster onvoldoende beschermd door de journalisten in de aangespannen rechtszaken in het gelijk te stellen.

In 2005 werd er een artikel geplaatst in een Letse krant over een 'familiedrama' dat zich zou voltrekken in de familie van klaagster, een Letse arts. Klaagster werd in het artikel niet bij naam genoemd, maar het artikel bevatte wel haar meisjesnaam, de volledige naam van de moeder, de voornamen van andere familieleden en het noemde haar beroep, de woonplaats en een foto. Bij het artikel stond ook een grote foto van de familie die de moeder van klaagster aan de journalist had gegeven. Volgens het artikel had klaagster haar moeder naar een psychiatrisch ziekenhuis gebracht en intussen het appartement van de moeder verkocht; toen de moeder eenmaal weer uit het ziekenhuis kwam, zou klaagster hebben geweigerd haar verder te ondersteunen. Volgens klaagster was ze voorafgaand aan de publicatie gebeld door de journalist en had zij gevraagd om het conceptartikel te mogen zien. Dat was geweigerd, net als haar verzoek om een bespreking. Klaagster heeft daarop wel haar verzet tegen de publicatie schriftelijk vastgelegd en daarbij gewezen op onjuistheden in het stuk en het ontbreken van haar toestemming voor publicatie van de familiefoto. Een procedure van klaagster tegen de publicatie had uiteindelijk geen succes.

Een klein jaar later zond een Lets commercieel televisiestation een programma uit waarin ook melding werd gemaakt van het conflict in de familie van klagster, gebaseerd op het eerder gepubliceerde artikel. Ook hier had klagster bezwaar gemaakt tegen de uitzending en ze had een interview geweigerd. Een procedure op dit punt bleef voor haar zonder resultaat.

Het EHRM behandelt de zaken gevoegd onder artikel 8 EVRM, op basis van de algemene beginselen die het heeft geformuleerd wanneer het recht op respect voor het privéleven en de goede naam botsen met de vrijheid van meningsuiting. Het Hof stelt voorop dat klagster zowel in de krantenpublicatie als de televisie-uitzending duidelijk identificeerbaar was. Het acht van belang dat klagster zeker geen publiek persoon was; ze was gewoon een arts, had nooit de media opgezocht en was ook verder niet bekend bij het grotere publiek. De publicaties raakten aan nogal gevoelige familiekwesaties en ze waren zeer kritisch over klagster, waarbij de indruk werd gewekt dat zij moreel verwerpelijk gedrag had vertoond. Daardoor maakten ze een aanmerkelijke inbreuk op klagsters privéleven. Dit is weliswaar in eerste aanleg door de rechter vastgesteld, maar latere rechters hebben niet voldoende naar de publicaties als geheel en naar hun context gekeken. Het Hof is verder van oordeel dat de journalisten (zowel die bij de krant als die bij de televisiezender) zich niet te goeder trouw en overeenkomstig de verplichtingen die horen bij verantwoordelijke journalistiek hebben gedragen. Beide journalisten hadden zich bewust moeten zijn van de bijzondere zorgvuldigheid die in acht moet worden genomen als het gaat om kwesties over geestelijke gezondheid en als het gaat om het openbare van gevoelige gegevens. Daarnaast wijst het Hof erop dat de journalisten niet zorgvuldig zijn omgegaan met klagsters bezwaren tegen de publicaties. Een ander argument dat het EHRM relevant acht betreft het gegeven dat in dit geval de publicaties geen betrekking hadden op een onderwerp van algemeen belang, maar dat het bij uitstek ging om een pure privékwesatie: een conflict in een familie over de zorg voor een ouder wordende moeder. Deze kwestie werd in de berichtgeving ook niet gepresenteerd als exemplarisch voor een breder politiek of sociaal probleem. Tot slot wijst het Hof erop dat klagster geen toestemming heeft gegeven voor publicatie van de familiefoto, waarop klagster duidelijk herkenbaar was. Ten onrechte is niet gekozen voor een alternatieve vorm van presentatie, zoals het vervagen van het gezicht van klagster. In het licht van deze omstandigheden komt het Hof tot de conclusie dat de nationale rechters geen eerlijke afweging hebben gemaakt tussen klagsters recht op respect voor haar privéleven en het recht van klagsters familie op vrijheid van meningsuiting. Schending van artikel 8 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 14-05-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0514JUD004853410

Zaaknummer: 48534/10 en 19532/15

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

Sudita Keita t. Hongarije, EHRM 12 mei 2020, nr. 42321/15

Klager, Somalisch-Nigeriaans van afkomst, is in 2002 in Hongarije gearriveerd. Zijn asielerzoek werd afgewezen, maar hij kon niet worden teruggestuurd naar Somalië vanwege de burgeroorlog daar; Nigeria weigerde zijn nationaliteit te erkennen. Sindsdien heeft hij vrijwel onafgebroken zonder erkende verblijfsstatus in Hongarije verbleven, waardoor hij geen toegang had tot basale voorzieningen. Pas in 2017 werd hij als stateloos geregistreerd en kreeg hij deze toegang wel. Het Hof ziet in de gang van zaken een schending van het door artikel 8 EVRM beschermde recht op respect voor het privéleven van klager.

In 2002 is klager (van Somalische en Nigeriaanse afkomst) illegaal in Hongarije gearriveerd. Hij heeft destijds een asielerzoek ingediend, maar dat werd afgewezen en in 2003 werd klager een uitzettingsbevel opgelegd. Dat werd vervolgens tijdelijk geschorst, maar gedurende de periode van schorsing had klager geen geldige verblijfsstatus, kon hij niet werken of trouwen, had hij geen toegang tot de gezondheidszorg etc. In 2006 werd duidelijk dat klager niet kon terugkeren naar Somalië vanwege de burgeroorlog daar en dat Nigeria hem niet als staatsburger erkende. Er was in Hongarije voor dit soort situaties een mogelijkheid om een status als stateloos aan te vragen, maar daarover werd klager niet geïnformeerd. Wel werd hem voor een periode van twee jaar een humanitaire verblijfsvergunning toegekend. In 2008 werd zijn status opnieuw beoordeeld en werd vastgesteld dat hij niet als vluchteling kon worden erkend, maar ook dat er geen verbod op *refoulement* naar Nigeria bestond; er werd daarop opnieuw een deportatiebevel gegeven. Klager vocht dit bevel aan, maar zonder succes. Weliswaar werd het bevel niet afgedwongen, maar in de periode tot 2017 had klager ook verder geen formele status. Een verzoek om klager als stateloos te erkennen werd in 2012 wel gehonoreerd, maar dit besluit werd in hoger beroep door de staat herroepen. Pas na verdere procedures werd in 2017 de stateloosheid van klager definitief erkend. Op dat moment kreeg klager ook weer recht op basale gezondheidszorg en toegang tot werk; dat recht had hij tot dat

moment niet gehad.

Voor het EHRM heeft klager met een beroep op diverse verdragsbepalingen geklaagd over de weigering van Hongarije om zijn verblijfsstatus in het land te regulariseren. Het Hof besluit de zaak onder artikel 8 EVRM te behandelen. Het Hof stelt voorop dat klager sinds 2002 in Hongarije heeft verbleven zonder dat hij in enig ander land een erkende status heeft. Sinds 2009 woont hij samen met zijn vriendin en hij heeft ook een opleiding in Hongarije genoten. Het Hof neemt daarom aan dat sprake is van privéleven. Klagers status is van 2002-2017 onzeker geweest in Hongarije, met uitzondering van de periode 2006-2008, waarin hij een humanitaire verblijfsvergunning had. Gedurende de andere periodes heeft klager geen toegang gehad tot gezondheidszorg of tot de arbeidsmarkt in Hongarije. Dit kan niet anders dan negatieve repercussies voor klagers privéleven hebben gehad. Daar komt nog bij dat klager momenteel stateloos is; dat is in 2017 officieel erkend, maar *de facto* heeft klager die status al sinds 2006. Bovendien moest klager om deze status in Hongarije officieel te verkrijgen aan een eis van rechtmatig verblijf voldoen, waaraan hij juist door zijn stateloze status niet goed kon voldoen. Deze optelsom van zaken maakt dat Hongarije niet heeft voldaan aan zijn positieve verplichting om te voorzien in een effectieve en toegankelijke procedure om zijn status in Hongarije officieel te laten bepalen, rekening houdend met zijn recht op privéleven zoals beschermd door artikel 8 EVRM. Schending artikel 8 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 12-05-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0512JUD004232115

Zaaknummer: 42321/15

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

Korostelev t. Rusland, EHRM 12 mei 2020, nr. 29290/10

Klager zit als praktiserend Moslim in een eenpersoonscel in de gevangenis. Hij bidt – zeker tijdens de Ramadan – vijfmaal per dag; ook 's nachts. Nadat uit camerabeelden was gebleken dat hij 's nachts uit bed was gekomen om te bidden, kreeg hij een officiële reprimande: in de gevangenis gold als regel dat gevangenen tussen 22:00u-6:00u moesten slapen. Het Hof ziet hierin een schending van de godsdienstvrijheid (art. 9 EVRM) vanwege de overmatig formalistische manier waarop de regel werd gehandhaafd, zonder dat een proportionaliteitsbeoordeling plaatsvond waarbij rekening werd gehouden met het feit dat klager voor niemand overlast veroorzaakte.

Klager is praktiserend Moslim en zit in de gevangenis in een eenpersoonscel. Hij bidt vijf keer per dag (Salah) op vaste tijden, waaronder 's nachts. Het is volgens klager van bijzonder belang om te kunnen bidden gedurende de Ramadan. Op 30 juli 2012 (tijdens de Ramadan) en 30 mei 2013 bleek uit camerabeelden dat klager om 1:00u resp. 2:53u 's nachts uit zijn bed was gekomen om te bidden. De bewakers gingen daarop meteen naar de cel om klager te bevelen terug naar bed te gaan, maar deze gaf daaraan geen gehoor. Ondanks klagers uitleg kreeg hij hiervoor een officiële reprimande, omdat het 's nachts bidden in strijd was met de gevangenisregel dat gevangenen 's nachts tussen 22:00-6:00u moeten slapen.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de reprimande in strijd is met de door artikel 9 EVRM beschermde godsdienstvrijheid. Hij heeft nadat de zaak was gecommuniceerd aan de regering bovendien nog geklaagd over een vergelijkbaar incident, maar het Hof neemt die klacht niet in behandeling omdat het geen voortzetting is van zijn eerder al ingediende klacht, maar het gaat om een nieuwe klacht.

Het Hof constateert dat het in dit geval gaat om een inbreuk op het recht op het geven van uitdrukking aan het geloof, ook al was de sanctie van een reprimande dan licht. Er is een wettelijke basis voor deze beperking aanwezig in de gevangenisregels die inhouden dat de tijd

tussen 22:00-6:00u gereserveerd moet zijn voor ongestoorde slaap. Wat betreft de proportionaliteit van de sanctie geldt echter dat is gebleken dat de enige reden om een waarschuwing op te leggen was gelegen in de formele onverenigbaarheid van zijn gedrag met de gevangenisregels en een poging van de autoriteiten om die regels volledig en onvoorwaardelijk te handhaven. Een dergelijke formalistische benadering, die geen enkele rekening houdt met de individuele situatie van klager en waaraan geen enkele afweging van belangen ten grondslag lag, is niet aanvaardbaar. De uitoefening van de godsdienstvrijheid vormde geen verstoring voor de gevangenispopulatie of de bewakers, omdat klager de Salah uitvoerde terwijl hij in zijn eenpersoonscel verbleef en hij geen geluid maakte. Er waren in dit geval ook geen bijzondere voorzieningen nodig om klagers godsdienstvrijheid te kunnen garanderen waarin een rechtvaardiging voor de beperking kon zijn gelegen. Daarnaast wijst het Hof erop dat de strakke handhaving een 'chilling effect' kan hebben voor de andere gevangenen, en het vermeldt dat de proportionaliteit van de sanctie niet is beoordeeld door de nationale rechters. Het Hof concludeert dat artikel 9 EVRM is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 12-05-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0512JUD002929010

Zaaknummer: 29290/10

Wetsartikelen: EVRM art. 9

RECHTSPRAAK

Astruc t. Frankrijk, EHRM 15 april 2020 (ontv.), nr. 5499/15

Een klager heeft tijdens zijn voorarrest veel goederen de gevangenis binnen weten te smokkelen. Om te kunnen achterhalen hoe hij dat deed is hij tijdelijk in isolatie geplaatst. Bezwaren van klager daartegen zijn ongegrond verklaard. Gelet op de doelstelling van de isolatie, de goede gezondheid van klager en de geboden procedurele waarborgen, is het Hof van oordeel dat artikel 3 EVRM niet is geschonden. De zaak is niet-ontvankelijk wegens kennelijke ongegrondheid van de klacht.

Klager zat in voorarrest in de gevangenis van Fresnes. Het bleek dat hij vanuit de gevangenis telefonische contacten had gehad met mensen waarmee hij niet had mogen spreken, om van hen bepaalde diensten geleverd te krijgen. Later werden er ook verboden zaken in zijn bezittingen aangetroffen. Om dit voor de toekomst te voorkomen werd klager op 11 april 2014 in een isoleercel geplaatst. Daar stelde klager bezwaar tegen in omdat hij stelde dat hij last had van claustrofobie. Op 30 april 2014 werd hij tijdelijk opgenomen op de psychiatrische afdeling van de gevangenis, maar na twee dagen werd hij teruggebracht naar de isoleercel. Op 5 mei 2014 vroeg klager opnieuw om schorsing van de maatregel. Daarop werd nader onderzoek gedaan, ook naar de situatie en bezittingen van klager. In de cel van klager werden verschillende verboden voorwerpen gevonden en in beslag genomen en klager bleek ook al eerder talrijke voedselpakketjes te hebben ontvangen en voor grote bedragen producten in de kantine te hebben gekocht. Dat leidde tot voortzetting van de isolatiemaatregel, maar op 23 juni 2014 werd deze alsnog opgeheven.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat zijn plaatsing in een isoleercel in strijd was met artikel 3 EVRM. Het Hof constateert dat de zaken die hij in zijn bezit had niet echt gevaarlijk waren, maar dat de gevangenisautoriteiten hem vooral in isolatie hadden geplaatst vanwege het feit dat klager er kennelijk in was geslaagd om diensten van buiten de gevangenis te verkrijgen. De solitaire detentie was er vooral op gericht om te kunnen onderzoeken hoe hij de goederen had verkregen en om te kunnen voorkomen dat dat ook daarna kon gebeuren.

Klagers gezondheidstoestand vergde volgens het Hof geen nader onderzoek terwijl hij in isolatie zat en deze werd ook voldoende in de gaten gehouden. Het Hof merkt verder op dat klager voldoende procedurele waarborgen zijn geboden in de procedure rondom zijn isolatie en dat de redelijkheid van de maatregel verschillende keren is geëvalueerd. Nu ook nog sprake was van een slechts gedeeltelijke en relatieve isolatie, verklaart het Hof de zaak niet-ontvankelijk als kennelijk ongegrond.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 15-04-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0415DEC000549915

Zaaknummer: 5499/15

Wetsartikelen: EVRM art. 3